

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీకవితార్కికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య
శ్రీమద్వేంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్య కృతిషు
యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్యే

॥ చతుర్థశః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ చతుర్దశః సర్గః ॥

శ్రీమాన్ వేంకటనాథార్యః కవితార్కికకేసరీ ।
వేదాంతాచార్యవర్యో మే సన్నిధత్తాం సదా హృది ॥

అథైకదా రోధసి పశ్చిమోదధేః అదభ్రసత్రాజితభక్తియంత్రితః ।
త్రయీమయశ్చంద్రసమీకృతద్యుతిః ప్రసేదివాన్ ప్రాదురభూద్ధివాకరః ॥ 14.1 ॥

అనల్పతేజోనిధిమప్రమాద్యతాం
ప్రసూతిమిష్టస్య ధనస్య భూయసః ।
స్వకంఠలగ్నం ద్యుమణిః స్యమంతకం
మహామణిం భూమిభృతే వరం దదౌ ॥ 14.2 ॥

తముగ్రసేనార్థమియేష కంసజిత్
న వార్యతే రాజని రత్నహరితా ।
ప్రతీత్య సత్రాజిత ఏతదప్రియం
క్వచిన్నిచిక్షేప గుణాధికే మణిం ॥ 14.3 ॥

యదేకమేకేన చ లబ్ధమేకతో
రసేన రత్నామిషమర్థకాంక్షిణా ।
బభూవ తద్బంధువిరోధమాదధత్
క్రమాద్బహూనాం వినిపాతకారణం ॥ 14.4 ॥

స్యమంతకోదంతవిశేషసంభవాం
మృషాభిశస్తిం శమయన్నథాత్మనః ।
ప్రసేనవిధ్వంసకసింహఘాతినో
బిలం యయౌ జాంబవతో బలానుజః ॥ 14.5 ॥

స్తనంధయోపాంతనిబద్ధగీతయా
 దదర్శ ధాత్ర్యా విదృతం కరేణ సః |
 ధనాష్టభారప్రభవం దినేదినే
 మణీశ్వరం దర్శితకౌస్తుభశ్రియం || 14.6 ||

జిఘృక్షయా దత్తదృశం చ తత్ర తం
 జరానిరుద్ధోఽపి జవేన జాంబవాన్ |
 అరోధనీయం విబుధైరపి స్వయం
 రురోధ నైసర్గికసత్త్వరోషితః || 14.7 ||

మలిఘ్ణుచం కంచిదివాగతం హరిం
 వనేచరః ప్రేక్ష్య తదర్హవిక్రియః |
 అహేతిహస్తం స్వయమప్యనాయుధః
 ప్రసహ్య తం బాధయితుం ప్రచక్రమే || 14.8 ||

అనన్యతంత్రస్య పితుః పితామహాః
 సుతస్య చాఽఽరభమవేక్ష్య సంయుగం |
 సమీహితోదర్శమిదం ద్వయోరితి
 ప్రబుధ్యమానో న నిరోధమాదధే || 14.9 ||

మిథస్తయోరస్తదయం విమథ్నతోః
 అనాయుధం యుద్ధమపేతకైతవం |
 అకల్పిత ప్రాశ్నికమన్వవైక్షత
 స్వయం చతుర్భిర్దశభిశ్చ సాక్షిభిః || 14.10 ||

అరిష్టచాణూరముఖేష్వలక్ష్మితం
 ప్రదర్శయన్ ఋక్షపతేః పరాక్రమం |
 చిరం దదౌ యుద్ధమచింత్యచేష్టితో
 మనస్వినస్తస్య మధుప్రభంజనః || 14.11 ||

ప్రకీర్యమాణా నిజముష్టిముద్గర -
 క్షతాకృతేర్జాంబవతః క్షతోద్భవైః |
 రరాజ రామావరజస్య సా తనుః
 సశక్రకోపా వసుధేవ శాద్వలా || 14.12 ||

స ఋక్షరాజః క్షతజైర్జయశ్రియః
 కుచార్పితైః కుంకుమకర్ణమైరివ |
 పరిష్కృతాంగః ప్రచితోన్నతాకృతిః
 సగైరికక్ష్మాధరసంపదం దధౌ || 14.13 ||

అశేషయజ్ఞాగ్రహారం సమాగతం
 జిగీషయానువ్రతయా స దీక్షితః |
 అతోషయత్ సంయుగసప్తతంతునా
 విభావ్య ఋత్విగ్వీధినా భుజాదిభిః || 14.14 ||

తలప్రహరైరథ ముష్టిపాతనైః
 పదాభిఘాతైర్భుజయంత్రపీడనైః |
 మిథః ప్రతిక్షేపపునర్గ్రహీతిభిః
 నియుద్ధచర్యానిపుణౌ నిజఘ్నతుః || 14.15 ||

కృతప్రతీకారవిశేషతోషితౌ
 పరస్పరచ్ఛిద్రనివేశితేక్షణౌ |
 దిశాగజేంద్రావివ దర్పదుర్మదౌ
 దినాని తౌ నిన్యతురేకవింశతిం || 14.16 ||

అహీయత ప్రత్యహమృక్షభూపతిః
 స్వలీలయా కంసరిపుః సమైధత |
 తమఃప్రకాశావివ తౌ దినాగమే
 బభూవతుః సంయతి పూర్వపశ్చిమౌ || 14.17 ||

స తేజసా యాదవతిగ్మతేజసః
 సమిధ్యమానేన నివారితోన్నతిః |
 శరన్నదీపూర ఇవ స్ఫుటాశయః
 శనైః శనైః శాంతిమవాప జాంబవాన్ || 14.18 ||

వలీభిరాపాదతలం తరంగితః
 సిరాలుదేహః పలితైః సితాసితః |
 చిరప్రవృత్తాహవసంభృతశ్రమో
 న చేతసా ఋక్షపతిః ప్రచుక్షుభే || 14.19 ||

స్వవిక్రమాదప్రతిమాత్ సురద్విషాం
 భయానకాదానకదుందుభేః సుతః |
 అబిభ్యతం ప్రేక్ష్య తమృక్షపుంగవం
 మహాసురం కేవలమస్మరన్మధుం || 14.20 ||

యుగాంతదంభోలినిపాతభీషణైః
 నిహన్యమానం నిజముష్టిముద్గరైః |
 స్వనాభిపద్మోద్భవజృంభికాసుతం
 బలానుజన్మా యుధి బహ్వామన్యత || 14.21 ||

దశాననాయోధనకేలికింకరం
 పరామృశన్మృక్షపతిం పరః పుమాన్ |
 బలీయసస్తస్య బహూపకారవిత్
 బభంజ దర్పం భుజయంత్రలీలయా || 14.22 ||

తమాదితో మానుషమాత్రమాగతం
 సదృక్షమృక్షాధిపతిస్తతః పరం |
 అథాధికం సామినిరుద్ధపౌరుషః
 క్రమాదమీమాంస్యమమంస్త కర్మభిః || 14.23 ||

ఉవాచ చైనం విధివక్త్రసంభవః
 స్వవిక్రమప్రీతమనుక్రమాద్విదన్ |
 సగద్గదం సన్నమితేన మౌలినా
 నఖత్విషా పుష్పితమంజలిం వహన్ || 14.24 ||

అహో మహాత్ సత్త్వమహో పరాక్రమః
 త్వమీశ్వరో నూనమహో నిరీశ్వరః |
 అతీతదేవాసురనాగనైర్మతః
 పతిః పతీనాం ప్రతిభాతి మే భవాన్ || 14.25 ||

అనేకమన్వంతరదర్శినా మయా
 న ఖల్వరామో దదృశే భవాదృశః |
 నిజౌజసా నైర్మతయాధఘాతినం
 నియోధయన్ యన్నిభృతం ప్రవర్తసే || 14.26 ||

గుణైరపి ప్రత్యవమృశ్యతే భవాన్
 దశాననాద్యైర్యుధి దృష్టవైభవః |
 శ్రుతం మయా సిద్ధజనాదిహ స్వయం
 గుహశయః ప్రాప్స్యతి తే గుహమితి || 14.27 ||

వనం తదేతన్మహితం తపోవనం
 గిరిం చ వేద్మి త్రిదివేశ్వరాలయం |
 పచేలిమం కిన్ను తపో బిలస్య మే
 ప్రసాధితం యత్తవ పాదపాంసుభిః || 14.28 ||

స్వనాభితః సప్తమజన్మభాగినో
 విజృంభమాణస్య విధేర్యదృచ్ఛయా |
 త్వమేవ మాం వేదమధువ్రతాశ్రితాత్
 ముఖాబ్జతః స్వానుచరం వ్యజీజనః || 14.29 ||

త్రిభిః క్రమైర్ద్వివ్యతి దివ్యవామనే
 స్వమాయయా మోహితదానవే త్వయి ।
 జగంతి విశ్వాని మితాని విష్ణునే -
 త్యఘోషయం ద్రాగివ జైత్రఘోషణాం ॥ 14.30 ॥

జిఘాంసితే దేవ దశాననే త్వయా
 హతారిసంఘైర్హరియూథపైర్వృతః ।
 అవర్తయత్ సూర్యసుతస్య సన్నిధా -
 వయం జనః కింకరవృత్తిమాహవే ॥ 14.31 ॥

గతేషు సుగ్రీవముఖేషు తావకం
 పదం తదప్రాప్యమహం త్వహ స్థితః ।
 త్వదీక్షణాత్ ప్రాప్తఫలోఽస్మి సాంప్రతం
 జరన్ పునర్యౌవనమాప్తవానివ ॥ 14.32 ॥

న తాదృశాః సంప్రతి సంతి భూతలే
 ఋతే భవంతం ప్రతిసంధిభావనైః ।
 హనూమత్తేకేన విభీషణేన వా
 మయాఽపి వా సోఽయమితి త్వమూహ్యసే ॥ 14.33 ॥

రసావహైరేకధియాం రసాయనైః
 శుభైః శ్రుతిశ్రేణిశిరోవిభూషణైః ।
 అపేతభారామతిదేవమానుషైః
 విహారభేదైరవనీం విధాస్యసి ॥ 14.34 ॥

విశుద్ధమిశ్రైశ్చతురశ్రవృత్తకైః
 అగాధతుంగైః ప్రమితామితక్రమైః ।
 అనన్యభావాననుకంపతే భవాన్
 అచింత్యచింత్యైరవతారనాటకైః ॥ 14.35 ॥

న వర్ధసే కర్మభిరీశ సాధుభిః
 న హీయసే చ త్వమసాధుభిః కృతైః |
 జగత్పరిత్రాణపరేణ కేవలం
 విధిర్నిషేధశ్చ న లంఘ్యతే త్వయా || 14.36 ||

గుణోదధిస్త్యం గుణకర్బురాత్మనా
 తిరస్కరిణ్యా పిహితాత్మదృష్టిభిః |
 న దృశ్యసే దేవ సదా సహైవ సన్
 దిదృక్షమాణైరపి దేవదానవైః || 14.37 ||

జగత్తవాంతర్బహిరప్యముష్య చ
 త్వమేవమేవంవిధచిత్రవైభవః |
 సమాధిదృష్ట్వా మునిభిః సమీక్ష్యసే
 సనాతనో నూతనభూమికాశ్రితః || 14.38 ||

తవైవ సంకల్పకలాంశతః క్వచిత్
 సమర్థవాదాః పరమేష్ఠినామపి |
 త్వయి ప్రతిద్వంద్విని కస్య కిం బలం
 క ఏవ జేతా న భవేత్త్వయేక్షితః || 14.39 ||

అసహ్యమేతన్మధుకైటభాదిభిః
 స్వతల్పసారోల్బణబాహునా త్వయా |
 నిపీడనం యన్నిబిడం విషహ్యతే
 మయాఽల్పసత్త్వేన తవైవ తద్బలం || 14.40 ||

త్వయా జితోఽహం క ఇవాజితః పరో
 న రుధ్యసే నాథ మయా న కిం పరైః |
 దయాలునాఽపాస్యత దర్శ ఏవ మే
 భుజాహవే చ వృదపాది భూష్టుతా || 14.41 ||

న నీతివర్తన్యతిలంఘితా మయా
 న చ త్వదాదేశవిపర్యయే స్థితః |
 తథాఽపి సర్వాధికసత్మియోచితే
 విరుద్ధచేష్టా విదధే విమోహితః || 14.42 ||

జగత్పతే జాంబవతీమిహార్హణాం
 గృహాణ పత్నీం గృహమాగతః స్వయం |
 మణిం చ దివ్యం ద్యుమణేః స్యమంతకం
 యుతం ధనైర్యౌతకమర్పయామి తే || 14.43 ||

మమాఽఽత్మజాఽపి శ్రియమేవమప్సరః
 ప్రసూతిరేషా వహతీ శ్రియా సమాం |
 త్వదర్హణీలాదిగుణప్రసాధితా
 స్వయం వృణీతేఽద్య భవంతమేకధీః || 14.44 ||

త్వదాగమాదృక్షబిలం పరం పదం
 త్వదీక్షణాత్ సూరిగణా ఇమే వయం |
 త్వదాశ్రయాత్ సింధుసుతేవ మత్సృతా
 త్వయా ధృతోఽసౌ మణిరస్తు కౌస్తుభః || 14.45 ||

త్వదాహితస్వాతిశయైః స్వయోగతః
 పరత్ర సాధ్యోఽతిశయః స్థిరత్రస్థైః |
 అనన్యసాధ్యాతిశయస్య తస్య తే
 స్వశేషతాఽసౌ న విఘాతమర్హతి || 14.46 ||

స్వయోగభూమ్నా చులకీకృతాఖిలైః
 ముకుంద దేవైరపి కిం న ముహ్యతే |
 వివేకవైరాగ్యవిదేశవర్తినా
 వనౌకసా మాంసదృశా మయా న కిం || 14.47 ||

అభార్గవో నాపనయేత న క్వచిత్
 న వక్త్యసాధూన్యబృహస్పతిర్న చ |
 అవాసవో న చ్యవతే న చాహవా -
 దతే చ తే తద్వదహం తు కిం పునః || 14.48 ||

భవార్ణవే కర్మవిపాకవాత్యయా
 భవద్భిరావర్తగణైః పరిభ్రమన్ |
 కృతోపరోధః కృపయా త్వదీయయా
 భవత్పదం కూలమివ ప్రపద్యతే || 14.49 ||

అవిందతస్త్వామమితామృతోదధిం
 విగాఢతృష్ణావివశాంతరాత్మనః |
 విగాహనీయాః ప్రతిభాంతి వీచికా
 మరీచికానామివ భోగసంపదాం || 14.50 ||

గుణోదధిం యః ప్రమితప్రమాణయా
 గిరా త్వదీయం పరిమాతుమిచ్ఛతి |
 స పాతుమీహేత సమగ్రచాపలః
 సరోజనాలేన పయఃపయోనిధిం || 14.51 ||

అకర్మతంత్రస్య జగంతి కర్మభిః
 నిబధ్యమానాని విముంచతస్తవ |
 అలీకలేశైరనుపప్లుతా స్తుతిః
 తథాఽప్యకల్యేయమయావదుక్తితః || 14.52 ||

అజానత త్వన్మహిమానమద్భుతం
 విమోహితం దేవ తవైవ మాయయా |
 కృతాపరాధం కృపయా వశీకృతః
 క్షమస్వ మామిత్యపతత్ క్షమాతలే || 14.53 ||

విలూనమూలద్రుమసన్నిభం స తం
 విలక్షముత్థాప్య విహారయాదవః |
 ప్రియాంగరాగవ్యతిహారగంధినా
 భుజాంతరేణోపజగూహ సాదరం || 14.54 ||

స కన్యకారత్నమచింత్యవైభవం
 వదాన్యరత్నం చ సమం సమర్పయన్ |
 సరస్వతీవల్లభవక్త్రసంభవో
 మహామనాః పూర్ణమనోరథోఽభవత్ || 14.55 ||

వనౌకసాం పత్యురహీంద్రశోభినా
 విమథ్యమానాదచలేన బాహునా |
 ననంద లబ్ధ్యా హృదయంగమాం ప్రియాం
 మణిం చ దివ్యాం మధుక్లేటభాంతకః || 14.56 ||

స్తనాపదేశస్తబకావభాసినీ
 విలాసభేదైరభినీతపల్లవా |
 రమాపతౌ గారుడభూధరద్యుతౌ
 రసాధికా రత్నలతేవ సా బభౌ || 14.57 ||

సవిస్మయా పూర్వమథ ప్రమోదినీ
 తతో మదారంభమివాభిజగ్ముషీ |
 తదన్యసంస్కారనిరోధతః క్రమాత్
 తదీక్షణే తన్మయతామవాప సా || 14.58 ||

స పర్యణైషీత్ త్రిదశైరుపస్థితో
 విధిర్యదాజ్ఞా విధిజన్మనః సుతాం |
 బిలే తదీయే విబుధాలయోపమే
 వికల్పమానాకృతిమప్సరోగణైః || 14.59 ||

అవాప్య జామాతరమాదిపూరుషం
 జగత్ప్రతీక్ష్యత్వమవాప జాంబవాన్ |
 విదర్భరాజేన విదేహభూభృతా
 సమక్రమం దుగ్ధపయోధినా చ సః || 14.60 ||

మనుష్యభావాభినయవ్యవస్థితాం
 కుశీలవార్తాం కుహనాం వహాన్ ప్రభుః |
 పునస్తమృక్షేంద్రపదానుభూతయే
 పరం చ భోక్తుం పదమన్వమన్యత || 14.61 ||

ప్రహృష్యతా జాంబవతా నివేదితాం
 ప్రవాలజాంబూనదరత్నసంహతిం |
 ప్లవంగభల్లూకగణైరనుప్లవైః
 అవిప్లవాం ద్వారవతీమజీగమత్ || 14.62 ||

తతస్తమామంత్ర్య చతుర్ముఖాత్మజం
 ప్రతిప్రయాతః స్వపురీం ప్రియాసఖః |
 స్యమంతకం సంసది దానవాంతకః
 స్వతోఽనఘః స్వామివశే న్యవీవిశత్ || 14.63 ||

జగత్ప్రతిం జాంబవతీసఖం తదా
 నియుద్ధచిహ్నైః పరికర్మితాకృతిం |
 నిరీక్ష్య తం ద్వారవతీనివాసినో
 ననందురానందజలావిలేక్షణాః || 14.64 ||

అపేతసమ్మోహమివాత్మవేదినం
 దివాకరం రాహుముఖాదివోద్ధతం |
 అమంస్త నాగేంద్రమివాస్తశృంఖలం
 ప్రశాంతవాచ్యం ప్రకృతిర్యదూద్వహం || 14.65 ||

జితాహితో జాంబవతీనిషేవితః

స తత్ర సత్రాజితసాత్యతే మణౌ |

స్వచౌర్యదుర్వాదమమార్జయత్ స్వయం

న విద్యతే యస్య న కించిదణ్వపి || 14.66 ||

స్యమంతకస్య ద్యుమణేరివ త్విషా

నిమేషమాపుః కుముదాకరా ఇవ |

హ్రీయా చ మిథ్యాపరివాదినస్తదా

పరే చ పద్మా ఇవ తద్విపర్యయం || 14.67 ||

స్వగోచరానేవమగోచరో గిరాం

బలానుజో బాలధియామపాహరత్ |

రహః సు రథ్యాసు చ లబ్ధసంభవాన్

అవర్ణవాదాననఘో గుణార్ణవః || 14.68 ||

అకీర్తిరారోప్యత కీర్తిరాగతా

యదప్రియం ప్రోచురిదం ప్రియాప్తయే |

న కర్మతంత్రేషు మతేరమోహతా

న చ స్వతంత్రే స్యురనిష్ఠహేతవః || 14.69 ||

ప్రశాంతభేదః ప్రతిలభ్య సన్మణిం

జగద్వినేతుర్వసుదేవజన్మనః |

దదౌ ధరిత్రీమివ సద్గుణాధికాం

స సత్యభామాం తనయాం నయాంబుధిః || 14.70 ||

యథా గిరీశో గిరిరాజసంభవాం

పులోమకన్యాం చ దివౌకసాం పతిః |

స్వయం చ దుగ్ధోదసుతాం సుధాసఖీం

తథా స రేమే సదృశీమవాప్య తాం || 14.71 ||

అనువ్రతా కామకలాస్వధీతినీ
 విచిత్రశస్త్రాస్త్రవిహారవేదినీ ।
 బహుప్రియస్యాపి హరేరతీవ సా
 బభూవ దేవీ బహుమానగోచరః ॥ 14.72 ॥

యథా న ఖేదాయ గతః క్షణో భవేత్
 యథా చ తన్వీత న భీతిమాయతిః ।
 అనంతనిష్కంపగుణామనుక్షణం
 ప్రియః ప్రియాం ప్రీతిమలంభయత్తథా ॥ 14.73 ॥

స వల్లభాభిస్తిస్సృభిః ప్రకాశయన్
 పరత్వమాద్యం ప్రతిపన్నషడ్గుణః ।
 నయో మహీయానివ శక్తిభిః సమం
 సమేతసిద్ధిః ప్రచికాయ సంపదం ॥ 14.74 ॥

స్వదివ్యదేహప్రకృతీరివాపరాః
 పరాశ్చ దేవీరవృణీత పంచ సః ।
 యథార్హసేవావసరే ప్రమాద్యతాం
 యదన్వితః సన్నభిగమ్యతాం యయౌ ॥ 14.75 ॥

అఖండితాశోక్తిభిరేకవృత్తితః
 స తాభిరన్యోన్యసమన్వితాత్మభిః ।
 విభూషయామాస విభూతివైభవం
 దిశాభిరష్టాభిరివాత్మనః పదం ॥ 14.76 ॥

అవాప్య దేవ్యః పతిమగ్ర్యనాయకం
 మహౌజసం మన్మథసూత్రసంయతాః ।
 ఉదగ్రసద్వంశభువో మిథః సమాః
 సువృత్తముక్తావలి సౌమ్యతాం యయుః ॥ 14.77 ॥

ఆదౌ లక్ష్మీరభజత హరిం రుక్మిణీరూపదృశ్యా
 ప్రాపుస్తస్యాః ప్రతినిధిపదం తత్ప్రియాః సప్త దేవ్యః |
 సిద్ధీరష్టౌ దధదివ తదా సేవితస్తాభిరేకః
 క్రీడాయోగీ నిరవధిమసౌ నిర్వృతిం నిర్వివేశ || 14.78 ||

ప్రాచీనాసు ప్రకృతిషు యథా ప్రాదురాసన్ ప్రజౌఘాః
 తద్వజ్జాతాః సమమివ జగన్నేతురష్టాసు తాసు |
 పశ్చాత్ప్రాప్తప్రణయిని తథా షోడశస్త్రీసహస్రే
 తేషామేకః కిమయమథవా తత్సమానో బభూవ || 14.79 ||

శమితనిగమఖేదైః సాధుభిః శ్లాఘనీయం
 చరితమిదముదారం తస్య చాణూరహంతుః |
 శ్రుతమనుకథితం వా శుద్ధిమగ్ర్యాం దధానం
 సమతనుత పృథివ్యాం శాశ్వతం ధర్మసేతుం || 14.80 ||

|| ఇతి శ్రీకవితార్కికసింహస్య సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య
 శ్రీమద్వేంకటనాథస్య వేదాంతాచార్యస్య కృతిషు
 యాదవాభ్యుదయే మహాకావ్యే చతుర్దశః సర్గః ||
 కవితార్కికసింహాయ కల్యాణగుణశాలినే |
 శ్రీమతే వేంకటేశాయ వేదాంతగురవే నమః ||